

3-13
AUG
2023

THEATERFESTIVAL 'S-HERTOGENBOSCH
BOULEVARD

EVALUATIEVERSLAG

INHOUDSOPGAVE

3	VOORWOORD
4	INLEIDING
5	PROGRAMMA
5	Highlights programma Boulevard 2023
8	Creative Europe: APAP - advancing performing arts project & Feminist Futures Festival
9	Lijn73 terugblik
11	Het Uitzicht, de plek voor werksessies, dialoog en contextprogrammering
12	Fomo Fatale
13	PUBLIEKSVERBINDING, EEN DUURZAME BEWEGING
13	Publieksverbinding in de organisatie
13	De continue lerende houding
13	Bijzondere samenwerkingen
15	MARKETING EN COMMUNICATIE
15	Algemeen
15	Analyse kaartverkoop
19	Marketingstrategie 2023
19	Conclusies publieksonderzoeken
20	Pers
21	BEDRIJFSVOERING
21	Productie en financiën
22	Organisatie
23	Inbedding in stad en regio
24	Duurzaamheid in beweging
24	Boulevard facts & figures
25	VOORUITBLIK NAAR DE 40STE EDITIE VAN THEATERFESTIVAL BOULEVARD
26	BIJLAGEN
26	'Because the Light' – Slotwoord door Teddy Tops
28	Afsluitend Persbericht

VOORWOORD

In het voorliggende verslag kijken wij graag met u terug op Theaterfestival Boulevard 's-Hertogenbosch 2023. We reflecteren op de realisatie van doelstellingen en evalueren de resultaten en de werkwijze van het festival.

In de 39e editie van Theaterfestival Boulevard waren verhalen wederom ons anker en hebben we samen met makers licht geworpen op de verrijking van meerdere perspectieven en wat ons bindt in het samenleven. Daarnaast hebben we op meerdere vlakken laten zien dat we voor elkaar willen blijven zorgen. Dit jaar ging, zoals schrijver Teddy Tops stelde, over "radicale empathie".

Boulevard 2023 was zonder twijfel een van de zachtmoedigste edities van de afgelopen jaren. Het deed een beroep op ieders medemenselijkheid. Door verhalen te presenteren die niet of nauwelijks zichtbaar zijn, in onze gemeenschappelijke ruimte. Zo deelde Miet Warlop een kunstwerk geïnspireerd op het verlies van haar broer. En in het intieme werk van Louis Janssen deelden de vier spelers met zorg wat ze normaal niet durven te tonen. En het gezamenlijk bouwen aan een speeldorp met hout van omgekapte bomen uit de stad droeg bij aan het bewustzijn om beter zorg te dragen voor de aarde.

Het was het derde jaar dat het festival naast de vele locaties in de stad ook in het Zuiderpark neerstreek. Dit is het laatste jaar van de verbouwing van de

schouwburg op de Parade waardoor festivalonderdelen in het park werden gepast op de mogelijkheden die er waren.

De verbinding met het hart van de stad bleef intact. In de eerste zes dagen viel het natte weer tegen voor kwetsbare buitenlocatie-producties en de horeca. Ondanks deze uitdagingen zagen we, grote betrokkenheid van de publieken die de voorstellingen trouw bleven bezoeken. En toen het zonnige weer op dag zeven aantrad, werd het voor het grote publiek ook aantrekkelijk om te genieten van de diverse terrassen, barren en restaurants.

Met dank aan uw fonds konden we in 2023 een festival realiseren waar een breed publiek werd aangesproken door de kwalitatieve variatie van voorstellingen, projecten en ontmoetingen.

Team Boulevard kijkt met trots terug op het festival van 2023 waarin iedereen grote dank uitspreekt naar partners en publieken, kunstenaars, vrijwilligers en collega's.

Dank alvast voor je aandacht voor het lezen, via deze link vindt u de aftermovie geproduceerd door Dave Menckehorst, met de slottekst van Teddy Tops: <https://www.youtube.com/watch?v=9wp5HrlbeFY>

's-Hertogenbosch, december 2023
Dana Kibbelaar en Tessa Smeulers

INLEIDING

In dit evaluatieverslag blikken terug we op een jaar waar nieuwe makers een prominente rol kregen in de programmering. Makers als Louis Janssens (BE) met *Desire*, Faizah Grootens (NL) met *Corpus Criolla* en Elias De Bruyne (NL) met *Euhm...in vijf bedrijven* wonnen de harten van ons publiek voor hun voorstellingen. In de theatertenten in het festivalhart hebben onder meer Cheroney Pelupessy, Thomas, Sacha en Jos, Donna Chittick en Orkater/ de Nieuwkomers veel nieuwsgierigheid gewekt. Het nachtprogramma Fomo Fatale trok na een eerste jaar pionieren en zoeken, een groot publiek dat tot ver in de nacht mensen liet dansen op frisse beats.

We oogsten jarenlange investeringen in verschillende gemeenschappen via de publieksverbindende projecten. Voor Chiara Bersani (IT) bijvoorbeeld, wisten we acht Nederlandse mensen met een fysieke beperking te mobiliseren voor een meerdaagse workshop die uitmondde in deelname aan de voorstelling *SOTTOBOSCO*. Ook werkten we door met Indische en Molukse gemeenschap binnen het Europese project *Performing Gender: Dancing in your Shoes*. Een cocreatie tussen de gemeenschap en choreograaf Jija Sohn.

Het was ook het jaar van de finale van twee Europese projecten, die na relatief weinig live interactie plaats konden vinden in 's-Hertogenbosch. Maar liefst zestig

internationale gasten konden we binnen de Creative Europe projecten ontvangen.

Publiekslievelingen als Miet Warlop, BERLIN, Igor&Moreno en Ultima Vez toonden hun werk dwars door de stad, van sporthal tot podium.

Terugkijkend op de editie van 2023, kijken we ook terug op het einde van een vier jaar durende zoektocht naar hoe we aanwezig wilden zijn in de stad. De corona periode en de nieuwbouw van Theater aan de Parade vielen samen en vroegen ons een ander festivalhart te kiezen en tijdelijk te verhuizen. Een andere locatie betekent; een andere relatie met de stad, op een nieuwe manier publiek verleiden en dit op een nieuwe manier met brede podiumkunsten gestalte te geven. Ondertussen vonden ook makers zichzelf opnieuw uit, kreeg de productie-praktijk een nieuwe impuls, en veranderden intern onze gesprekken en samenwerkingen met makers en met de stad. Een leerzame en creatieve periode.

Nu, met 2024 in aantocht, is er veel veranderd. Maar ook oude vertrouwde dingen voelen als nieuw aan. De Parade – anders in uitstraling en indeling, en met een nieuw Theater aan de Parade, verwelkomt ons weer met open armen. Met dat in het vooruitzicht is het goed terugkijken.

ZUIDERPARK

PROGRAMMA

HIGHLIGHTS PROGRAMMA BOULEVARD 2023

CHIARA BERSANI

De Italiaanse choreograaf **Chiara Bersani** neemt in *Sottobosco* (vert. kreupelhout) haar eigen lichaam, dat grote fysieke beperkingen kent, tot uitgangspunt voor dans en spel. Op een vloer vol marshmallows zijn haar eigen bewegingen het uitgangspunt en het fysieke vocabulaire voor een choreografie. Mocht je denken dat het gaat over het benadrukken van haar uniciteit? Nee, zowel haar co-danser als ook acht Nederlandse mensen uit de zaal, met wie ze een aantal dagen voorafgaand heeft gewerkt aan het fysieke materiaal, vergezellen haar op de vloer. Met hun rolstoelen, krukken, en bewegingen.

De noodzaak van samenkomst is ook de motor achter *A True Story* van Noorse dansmaker **Daniel Mariblanca**. Daarin spelen familiebanden de hoofdrol, waarbinnen iemand een gendertransitie heeft doorgemaakt. De voorstelling bracht een mooie groep

mensen naar 's-Hertogenbosch, die ook voorafgaand aan het festival een betekenisvolle relatie konden leggen met een aantal lokale deelnemers, die ook mee participeerden in de voorstelling.

Fysiek bondgenootschap was er ook in *Desire*. Vlaams theatermaker **Louis Janssens** deelde het verlangen, en de eenzaamheid van verlangen, met zijn drie medeperformers en de zaal. Een voorstelling als een hunkering, een wensdroom.

Karlijn Hamer vroeg haar publiek zich in te leven in de zintuiglijke wereld van een vrouw met autismespectrumstoornis.

Jija Sohn werkte met haar collega-kunstenaars én collega zorgverleners (zij zorgen allemaal naast hun kunstpraktijk ook voor de verlamde Elmer), aan een voorstelling over

hoe we voor elkaar zorgen – hoe die relatie door aanraking wordt vormgegeven - als een fysiek bondgenootschap, een choreografie van geven en ontvangen.

Jija Sohn is ook de choreograaf met wie we de afgelopen anderhalf jaar hebben gewerkt binnen het project *Performing Gender- Dancing in your Shoes*. Het project, dat letterlijk genomen gestoeld is op het idee om eens in de schoenen te gaan staan van iemand anders, kwam op Boulevard 2023 tot een grote feestelijke en indringende afsluiting. We presenteerden met trots de voorstelling *But First, We are Going to Eat*, met en door de leden van Indische en Molukse gemeenschap in 's-Hertogenbosch en omgeving. Maar we ontvingen daarnaast ook alle partners, gemeenschappen, kunstenaars van de acht Europese partners uit negen Europese landen, de British Council en de Universiteit

van Bologna. Gedurende twee-en-halve dag presenteerden we uitkomsten, wisselden we ervaringen uit en doken we in de opbrengsten van dit zeer leerzame traject.

Naast bewezen succes van Ultima Vez, Berlin en Miet Warlop, was Boulevard 2023 zeker het jaar van de nieuwe beloftes, makers aan wie Boulevard publieken al direct verknocht raakten. Naast Louis Janssens was dat ook choreograaf **Faizah Grootens**, met haar genereuze *Corpus Criolla*, inclusief nagesprek debuterend in de grote zaal van de Verkadefabriek. **Julian Hetzel** kreeg staande ovaties voor *SPAfrica*. Dat is fijn, want we zijn van plan meerjarig samen te werken met deze kunstenaars.

Tot onze grote vreugde kunnen we komende jaren weer uitpakken met grote locatieprojecten. Afgelopen editie genoot ons bezoek met grote teugen van *The Weight of Water*, coproductie van **Bosch Parade** en **Panama Pictures**, op het Engelermeer. Dat was prettig, omdat

we tweemaal vanwege onvoorspelbare buien moesten annuleren bij aanvangstijd. Men kwam – zo bleek – het graag een keertje inhalen. Ook **Miet Warlop's One Song** in de sporthal Maaspoort bleek een succes. Het sportieve concert – met o.a. een violist op de turnbalk en een zanger op de lopende band – pakte prachtig uit in deze hal, die ook dienst kon doen als alternatief voor een ontbrekende grote zaal.

Naast deze twee grote locaties, waren we te vinden op nieuwe plekken in de binnenstad. Denk aan *ODE* van **Schippers&VanGucht**, in de Militaire Rijbaan, tussen het Zuiderpark en de Parade in. Achter de Parade betrokken we ook de gerenoveerde Circuskapel. Ook nieuw was de locatie, de tuin van de Sint-Janskathedraal voor **Katja Heitmann's Reliquiem**. Daarin nodigde Katja je uit fysiek in het lichaam van anderen te verplaatsen door nauwkeurig hun poses over te nemen.

Op de Parade waren we ook aanwezig. En luid ook. Elke dag verzamelde stadscomponist **Bart van Dongen** zijn

muzikanten om gedurende elf dagen een compositie in te studeren. In de tent van **Sint Joost School of Art & Design (Avans Hogeschool)** & de **Koningstheaterakademie** werkte de jongste generatie kunstenaars aan het vinden van hun publiek – met succes! Van kleinkunst tot muziek, van installaties tot stand up, de plek bood een plek voor creatieve uitwisseling van alle makers en trok de aandacht van ons reguliere publiek, maar was ook de ontmoetingsplek voor een veel jongere groep stadbewoners. In het naburige grote BLVRD Theater ontvingen we wederom grote aantallen publiek voor het bewezen succes van onder andere *Maria Maria Maria (Veenfabriek)* en de *songs van Helge Slikker* van **Matzer Theaterproducties**. Opvallend was ook de diverse jeugdprogrammering in diezelfde tent, met een grote Vlaamse focus. *Doe de groeten aan de ganzen* van **Freek Vielen/De Nwe tijd** was slechts één van de hoogtepunten – al vormde de grootte van de nieuwe tent ook een uitdaging bij kleinschaliger werk voor de jeugd. Bij de bands in de avond verraste rapper **Elmer**, die we al in vorige edities in onze tentjes programmeerden.

MIET WARLOP

Op een andere plek in de stad, presenteerde de studenten van **Fontys Hogescholen voor de Kunsten** hun afstudeerwerk. Tussen de afstuderende talenten traden ook de tieners van Lieve buren – een Vlaams – Nederlandse samenwerking – op. Een uitwisseling van jonge kunstbeoefenaars, afstudeerders en jonge makers die we volgend jaar nog meer willen optillen en faciliteren in ons hernieuwde Josephkwartier.

Het Zuiderpark bruiste zoals we dat alleen durfden te hopen. We ontwikkelden daar naast de tentjes, met als grote verrassingen het werk van **Cheroney Pelupessy** en **Thomas, Sacha en Jos** en als inmiddels graag geziene bespelers **Donna Chittick** en **Gavin-Viano** ook een uitgebreid workshopprogramma met **Stadshout**. Voor kinderen vanaf zes jaar. Met installaties van onder meer PLAN maker **Anna Verkouteren Jansen** en **Simon Bus'** gedante zelfportretten werd het een levendig en sprankelend geheel. Centraal gelegen in het park,

het gratis toegankelijke parkpodium met in de weekenden grote openluchtvoorstellingen voor jong en oud. We ontwikkelden in het Zuiderpark ook **Het Uitzicht**, een plek waar we andersoortige ontmoetingen konden creëren tussen kunstenaars, publieken, medewerkers van het festival en andere partners. Zowel in werksessies, binnen het kader van de Feminist School (in het

kader van Creative Europe APAP) alsook als kijkje achter de schermen bij zowel festivalmedewerkers en kunstenaars. Doorlopend kon je daar de film *Feresteh's Beautysalon* van **Nastaran Khorasani** en **Davy Pieters** zien. Het collectief **buren** geraakte in gesprek met schrijver **Teddy Tops** over alternatief ouderschap via hun installatie *Mothers and others*.

CREATIVE EUROPE: APAP - ADVANCING PERFORMING ARTS PROJECT & FEMINIST FUTURES FESTIVAL

APAP is het langstlopende Europese creatieve samenwerkingsverband, van elf partners in evenveel landen en met als doel het coproduceren van een nieuwe generatie internationale performancekunstenaars. Het samenwerkingsverband richt zich op duurzaamheid, fair practice en inclusie. De ondertitel Feminist Futures legt de focus op zogenaamd 'kruispuntdenken' en toegepast feminisme. Uitgangspunt hierbij is dat vele vormen van achterstand, onderdrukking en discriminatie inherent met elkaar verbonden zijn en daarom samen moeten worden aangepakt. In 2023 presenteerden wij in de context van APAP het werk van Chiara Bersani (ITA), het gezelschap burens (BE), Noemie Lakmaier de door Boulevard aan het netwerk toegevoegde maker Selma Selman (NL). Naast de werken van de aan APAP verbonden makers, organiseerden we een feminist school, werksessies, workshops en gesprekken die een link leggen naar de emancipatoire kracht van feminisme. Boulevard wist een breed publiek te verbinden aan deze makers en de Feminist School.

De samenwerkingspartners in APAP; Feminist Futures zijn naast Boulevard: Tanzfabrik Berlin [DE], Maison de la Culture d'Amiens [FR], BIT Teatergarasjen Bergen [NOR], Kunstencentrum BUDA [BE], Centrale Fies [IT], Reykjavik Dance Festival [ICE], Teatro Nacional D.Maria II [PT], SZENE Salzburg [AT], The Performing Arts Institute in Warsaw [PL], STATION – Service for contemporary Dance [RS].

Creative Europe: Performing Gender Dancing in your Shoes

Performing Gender 3: Dancing in your Shoes (2020-2023) was een samenwerkingsverband tussen acht landen, gericht op het maakproces van een lokale gemeenschap met een kunstenaar. Er werd ingezet op de ontwikkeling van een specifieke methodiek, startend vanuit een eigen gemeenschap die onder-gerepresenteerd is in de (lokale) democratie. Boulevard richtte zich tijdens het project op de Molukse en Indische gemeenschap in 's-Hertogenbosch. In de activiteiten werd onder leiding van choreograaf Jija Sohn dans verbonden met de wortels in voormalig Nederlands-Indië en de Molukken. Dit resulteerde in de voorstelling *But First We are Going to Eat* die tijdens festivaleditie 2023 werd getoond. De intensieve samenwerking met de groep heeft ons maar ook de groep mensen -naar eigen zeggen- veel geleerd. Om deze reden en op basis van de waarden die we hebben verworven willen wij de werking met deze groep ook de komende jaren continueren. Daarvoor zoeken we naar de gepaste vorm, in samenspraak met de groep.

Tijdens Boulevard 2023 organiseerden we het Closing Lab van Dancing in your Shoes. Een lab waarbinnen we de elf organisaties uit acht landen ontvingen, die allen de uitkomsten van het productieproces presenteerden. De inhoud van het Closing Lab en de opgehaalde verworvenheden zorgden voor een verandering in onze toekomstige werkwijze. Het presenteren van werk waarin mensen deelnemen die geen professionele spelers zijn vraagt om begeleiding die het proces op menselijk niveau kan begeleiden. Het huidige team aan productieleiders is niet ingericht op deze begeleiding. Soms moeten we concluderen dat er specialistische zorg nodig is of dat er extra training nodig is om de juiste begeleiding te bieden.

LIJN73 TERUGBLIK

In 2020 investeerde Theaterfestival Boulevard de covid-19 steunmiddelen van de Rijksoverheid voornamelijk in (kleine) maakprocessen met makers die een vraag hadden aan de stad en hun proces in nauw contact met mensen uit de stad en onze organisatie wilden vormgeven. Deze projecten noemden we Lijn73, omdat die net zo fijnmazig als het ov-netwerk van de stad in alle postcodegebieden landden en op voor ons nieuwe plekken bijzondere ontmoetingen en andersoortige betrokkenheid en samenwerking genereerde. De manier van werken, die we tijdens de Lijn73 samenwerkingen ontwikkelden, was weliswaar uit nood geboren, maar vloeiende ook logisch voort uit onze ambities. En onze bestaande duurzame relaties met makers en constante dialoog met de stad. We hebben deze werkwijze stevig omarmd en een naam gegeven; *human specific approach*. Een manier van werken waarin de menselijke relaties centraal staan. Het is een non-hiërarchische en wederkerige manier van werken tussen makers, bewoners en festivalorganisatie. In 2021 ontwikkelden wij deze manier van werken verder in nieuwe én vanuit 2020 doorlopende trajecten en tijdens de editie 2022, waarin we met zowel nieuwe als eerder betrokken makers samenwerken, zagen we dat de Lijn73 methode ook buiten de trajecten steeds meer impact heeft in de werkprocessen. Zie daarvoor ook ons hoofdstuk 'publieksverbinding'. Dit zette zich door in de samenwerkingen in 2023. We gingen ook een aantal nieuwe samenwerkingen aan. In dit hoofdstuk een korte terugblik op de Lijn73 projecten die in aanloop naar en tijdens ons festival in 2023 plaatsvonden.

71BODIES | Daniel Mariblanca | workshops rondom de voorstelling A True Story

Daniel Mariblanca is een Noorse choreograaf, die voor de derde maal op Boulevard stond. Zijn nieuwe voorstelling, *A True Story*, had een bijzondere cast en bestond uit mensen – kinderen, tieners, volwassenen – die in transitie zijn geweest, of familielid zijn van een persoon die een gendertransitie heeft doormaakt. In samenwerking met Boulevard nodigde Daniel ook mensen uit 's-Hertogenbosch en omgeving uit om deel te nemen in een driedaagse workshop voorafgaand aan de voorstelling, waarin ze ook de kans kregen om te spelen.

Voor ons was het een nieuwe groep om te betrekken bij het festival. Genderidentiteit is het onderwerp van vele voorstellingen die we programmeren, waaronder die van Mariblanca zelf en spannen we ons in om deze doelgroepen te bereiken voor de avonden van Trek Iets Leuks Uit. Voor ons was de vraag; voelt men zich bij ons al voldoende vertrouwd of resoneert de naam van Daniel Mariblanca genoeg om zo'n workshop te volgen.

De werving van de deelnemers verliep via ons eigen netwerk (zoals Trek Iets Leuks Uit, QAF, COC Oost-Brabant en What You See Festival) en via LHBTQIA+ organisaties in de regio en landelijk. De oproep was in samenwerking met Daniel vormgegeven. Hoewel de organisaties enthousiast waren, bleven de aanmeldingen lang uit. Het project kreeg een artistiek assistent in de vorm van Lux Sauer, vooral om

de vertaalslag te maken tussen Daniel, maar ook te helpen in de werving binnen zijn community. Het bleek geen makkelijke opdracht, een duurzame en vertrouwelijke relatie opbouwen kost tijd, we moeten erkennen dat we als podium deze vertrouwensrelatie nog niet hebben.

Chiara Bersani | workshops en voorstelling Sottobosco

Met een indrukwekkende nieuwe bewegingsvoorstelling over de verhouding van mensen met een beperking tot de natuur stond de Italiaanse choreograaf Chiara Bersani dit jaar op Boulevard. De choreograaf, die zelf een fysieke beperking heeft, werkt graag vanuit mogelijkheden van het beperkte lichaam. In een driedaagse workshop deelde ze haar inzichten met mensen met verschillende lichamen, ervaringen en leeftijden. De deelnemers onderzochten door middel van beweging hoe hun lichamen zich verhouden tot de omgeving en tot elkaar. Ook hier konden deelnemers meespelen in haar voorstelling op Boulevard! De werving van de deelnemers verliep via het eigen netwerk (zoals de Gehandicaptenraad, Possibilize, Nederlandse Dansdagen) in de regio en landelijk. Mede dankzij de artistiek assistent met ervaringsdeskundigheid, Nikki Manuputty – waar Boulevard ook voor dit project een beroep op deed, waren er ruim voldoende aanmeldingen en uiteindelijk deden er naast Nikki nog zeven mensen mee. Het was, wat betreft aantallen en impact op de deelnemers en Chiara's team, een succesvol project. De onderzoeksvraag voor ons lag in de vertaling van de deelnemers naar de choreograaf en vice versa. Niet alleen met betrekking tot taal, maar ook met betrekking tot artistieke werkwijzen. Deze samenwerking pakte uitstekend uit, tot tevredenheid van zowel de assistent alsook de choreograaf en deelnemers.

Bart van Dongen | De Aanhaakfanfare

De Aanhaakfanfare verbond de inwoners van 's-Hertogenbosch op een laagdrempelige manier. Stadscomponist Bart van Dongen verzamelde muzikanten – in de breedste zin van het woord – en composities, om die samen te laten vloeien in de compositie Bossche Klanken. Iedereen kon ideeën aanleveren via een melodie, een klankgedicht, een tekening, een reeks akkoorden, een 'gebruiksaanwijzing', een geluidsopname; alles kon. Tien dagen lang groeide deze fanfare met nieuwe deelnemers. De grande finale was op de laatste dag van Boulevard, de Parade stroomde vol met enthousiaste familieleden, vrienden en geïnteresseerden. Het bracht een feestelijk einde. Boulevard droeg bij aan de brede werving van deelnemers, waarin we met aandacht zochten naar deelnemers buiten bekende cirkels van mensen. Daarin zijn we deels geslaagd, er deden uiteindelijk 30 muzikanten mee. Maar een volgende editie vraagt om een nog bredere groep van deelnemers.

Stadshout

In de luwte van het Zuiderpark verrees gedurende het festival een klein gehucht met verschillende houten huisjes: Het Stadshofje. Een fysiek toegankelijk houten dorp, gebouwd met en door kinderen en hun verzorgers/vrienden/familieleden. Onder begeleiding van Jan Louvenberg (Stadshout) professionele timmerlieden

werd er tijdens het festival gestaag gebouwd aan de huisjes en de bijbehorende onderdelen (deuren, ramen, stoeltjes en krukjes). In de opzet van Het Stadshofje was toegankelijkheid het uitgangspunt. Voorafgaand aan het festival is de ontwerpfase getoetst aan ervaringsdeskundigen op het gebied van toegankelijkheid. Vragen die we daarin behandelden: *Wat zijn de wetten voor een toegankelijke speelplek? Wat is ervoor nodig om een breed toegankelijke speelplek te bouwen? Hoe kunnen verschillende kinderen meebouwen?* Er is in het ontwerp rekening gehouden met maatvoering, drempelloze huisjes en gastvrijheid. Ook de timmerlieden werden op een zorgvuldige manier geïnstrueerd, met de juiste tools om iedereen te verwelkomen.

Minoux I Papa was a rolling stone

Minou Bosua is een van de makers die de manier van werken met Boulevard is gaan ontwikkelen in 2020, en elk jaar een verdiepingsslag maakt in deze manier van werken. Het gaat in haar projecten dus om het creëren van een onderzoeksruimte, waarin vertrouwen is om aan die kernvragen te werken.

Minou werkt al jaren aan een trilogie van voorstellingen, waarbij ze telkens een onderzoekfase doorloopt met inwoners uit 's-Hertogenbosch. Dit jaar stond het onderzoek van het laatste deel van de trilogie centraal. *Lied van mijn vader*, als een opmaat voor de grote stadsopera Ouderpardon (2024). Waar in de eerste twee delen de relatie met moeder, en het concept van een

vader centraal staan, staat nu het kind centraal. Voor Minou ging dit onderzoek in eerste instantie over hoe je meer stemmen kunt toelaten in het 'eigenaarschap' van de voorstelling. De ervaringen van mensen betrekken in het werkproces is altijd een streven geweest, nu stond aanvankelijk nog scherper het delen van eigenaarschap van de voorstelling centraal. De ontwikkelvraag van het project lag dus bij Minou, wij deelden de interesse in het doorbreken van bepaalde hiërarchien in de werkmethodes. Subvragen: Waar is ieders inbreng noodzakelijk? Wat laat je liggen en wat neem je mee? Bij wie ligt welk belang?

Tot welk moment kun je dat proces van gedeeld eigenaarschap voorop stellen. Welke rol heb je nodig van een 'derde', een partner? Waar eerder het wervingsproces vooral zat in het vinden van de juiste mensen op de juiste plekken, via de juiste netwerken, bleek nu de constructie van de samenwerking het grootste struikelblok. Waar liggen de gezamenlijke verantwoordelijkheden? Minou heeft met een kinderkoor, een jongerenkoor en een mannenkoor gewerkt aan deze vragen.

Corpo Máquina Society I It takes a Child to raise a Village / FREE

Acteurs, muzikanten en freerunners werkten tijdens Boulevard in Brede Bossche Scholen De Kruiskamp met kinderen uit 's-Hertogenbosch West. Vorig jaar landde het project daar ook, maar toen stond de voetbal centraal. Nu een mix van acrobatiek en sport: freerunning. Met *It takes a Child to raise a Village* is Corpo Máquina Society een meerjarig traject gestart met projecten waarin volwassen

HET UITZICHT, DE PLEK VOOR WERKSESSIES, DIALOOG EN CONTEXTPROGRAMMERING

De ontmoetingsplek voor makers, publieken, en andere genodigden was dit jaar in het Uitzicht, een plek waar we horeca weer konden combineren met verschillende werken, contextprogramma's en werksessies. Tussen 6 en 9 augustus vonden alle activiteiten plaats in het kader van de Feminist School, een programma dat we vormgaven in het kader van het Europese project APAP.

Het Uitzicht installeerden we aan de waterkant in het midden van het festivalhart. We konden de spontane ontmoeting creëren tussen publiek, contextprogrammering en makers en ook voor kinderen een plek maken waar ze konden verblijven.

Voor het Uitzicht ontwikkelden we drie nieuwe contextprogramma's. Eén voor kinderen, in samenwerking met Juup Luijten, genaamd *Zonder Ouderlijk Toezicht (Z.O.T.)*. In dat hoorspel worden kinderen uitgenodigd op de tribune plaats te nemen door het Zuiderpark, en speelt het Zuiderpark zelf de hoofdrol. Aan de kinderen op het einde de taak om zichzelf te camoufleren en zo onderdeel te zijn van het park, het grootste 'podium' van het festival.

performers de opdracht krijgen om de kinderen in het middelpunt te plaatsen en dienstbaar te zijn aan hun voorstellen en nieuwsgierigheid. De overtuiging van Corpo Máquina: jongeren kunnen de samenleving veranderen. Vijf dagen lang ging de gymzaal van de BBS de Kruiskamp om 15.00 uur open voor iedereen vanaf acht jaar en begint het spelen. Om 16.30 uur kwamen bezoekers binnen om te kijken naar deze choreografie van muziek, dansers en free runners, kinderen, spel en plezier.

Voorafgaand aan het festival heeft het gezelschap op de BBS De Kruiskamp maar ook in het gebouw van Power Up Jongerencentrum West een aantal workshop gegeven aan kinderen uit verschillende leeftijdsklassen.

Quote Cultureel Persbureau:

"Alles in dit project, getiteld 'It takes a Child to raise a Village/Free' draait om grenzen en veiligheid, maar dan niet op de helikopterende, betuttelende manier waaraan we bij die woorden denken. Hier leren kinderen dat grenzen verlegd kunnen worden, en veiligheid iets is waar je samen voor zorgt."

Alhoewel Corpo Maquina in hun projecten de interactie tussen het team onderling en het team en de kinderen wil verbeteren en daar ook verschillende sociale en artistieke vraagstukken onderliggen (bijvoorbeeld; welke kennis hebben we nodig om onderling pestgedrag te doorbreken?), ligt onze gezamenlijke focus in de Lijn73 werking op het betrekken van de wijk De Kruiskamp bij deze artistieke activiteiten. De betrokken maatschappelijke partners (o.a. PowerUp073) tonen zich zeer bereidwillig hier een toekomstbestendige samenwerking van te maken.

Er is een grote wens voor continuïteit. Interessant is dat de andere podia uit 's-Hertogenbosch dit ook voelen en voortbouwen op het initiatief van Boulevard. Theater aan de Parade laat in hun nieuwe theater in juni de voorstellingsversie van deze gymzaalperformance zien. Zij faciliteren daarbij ook een periode het traject dat al is ingezet door Boulevard, waarbij het gezelschap in de gymzaal van de BBS wederom met een aantal kinderen uit de buurt verder werkt.

Om ook de achterkant van het werken aan het festival te laten zien gingen dagelijks twee mensen met elkaar in gesprek aan de hand van elk drie vragen in *Podium Perikelen*. Een maker en een medewerker bevroegen elkaar op hun dromen, drijfveren en drempels. Het leverde mooie ontmoetingen op, openhartige antwoorden op vragen over het (mogelijk) maken van theater.

We sloten elke avond af bij *Woeste Hoogten*. Een programma waarin we, refererend aan Wuthering Heights, hetgeen een kunstenaar 'vervoerd', in vuur en vlam brengt, in het licht zetten. Het vormde mooie sfeervolle afsluitingen van de dag.

Elke dag organiseerden we werksessies tussen 16.00 en 18.00 uur. Met makers die bepaalde werkvormen wilden ontdekken:

- BREI werkten met geïnteresseerde bezoekers aan vruchtbaarheidspoppetjes door middel van handwerk, waarmee ze wilden onderzoeken of ze zo een breder gesprek over vruchtbaarheid konden vormgeven
- Nieuwe maker Arjuna Vermeulen werd geïnterviewd over een bijzondere reis die hij ondernam voor zijn nieuwe voorstelling
- Minou Bosua en beeldend kunstenaars van FOMO FATALE ontwikkelden met ons een sessie waarbij we protestborden ontwierpen voor een mars op Internationale Vrouwendag op 8 maart
- Daniel Mariblanca hielp mensen brieven schrijven naar geliefden, over een belangrijke verandering in hun leven
- Studenten van Fontys Hogescholen kwamen samen om over het toekomstig werkveld te leren
- Maker Jacqueline Hamelink ontwikkelde akoestische aanrakingen

- Boulevard organiseerde er onder meer de werksessie als: Ons Kijken Opgerek, waarin we met makers Joop Oonk (Misiconi) en Jordy Dik (Company21), Schippers&VanGucht en medewerkers van het festival nadachten over hoe we op onze professionele podia vaker en beter mensen met een beperking kunnen representeren

Tussen de programma's door kon je rustig iets drinken, of kijken naar *Mothers & Others* (installatie van burens), *Fehresteh's Beautysalon* (onderzoeksfilm van Nastaran Razawi Khorasani en Davy Pieters) of luisteren naar de podcast (van Marjolijn Busstra).

FOMO FATALE

In 2021 werden de eerste plannen gemaakt voor Fomo Fatale, een clubnight waarin er een brug geslagen wordt tussen de nachtcultuur en Boulevard. Deze zou toen voornamelijk plaatsvinden in de context van de Permanent Destruction-trilogie van Naomi Velissariou, maar door de corona-maatregelen is deze programmalijn niet door kunnen gaan. In 2022 zijn er wel twee Fomo-avonden doorgegaan, als een zelfstandig programma en dus niet in de context van een specifieke voorstelling. Ondanks de gebruikelijke 'eerste keer' aandachtspunten, was het een goede start van een nieuwe programmalijn binnen Boulevard.

Deze lijn hebben we dan ook doorgezet in 2023 met twee Fomo Fatale avonden, die plaatsvonden in Bossche Brouwers aan de Vaart. Voor beide avonden had programmamaker Meis Suker een gevarieerd programma samengesteld met verschillende (lokale) dj's, die experimenteerden met veelzijdige muziekgenres. Daarnaast was er een expositie te zien van werken van zeven beeldend kunstenaars.

Zoals ook vorig jaar al bleek, vraagt het neerzetten van dit programma vanuit het oogpunt van marketing en communicatie en het bereiken van (nieuwe) publieksgroepen een grote investering en een aparte strategie. Daarom is er naar aanleiding van vorig jaar besloten om hier extra expertise en mankracht voor in te zetten; Ivo Dierx, die tevens het muziekprogramma heeft geprogrammeerd, heeft hierin de marketingafdeling ondersteund. Dit werkte goed, en heeft er dan ook mede toe geleid dat beide Fomo-avonden volledig waren uitverkocht. Er kan worden teruggekeken op twee succesvolle avonden. Met het oog op 2024 zien we kansen Fomo Fatale nog sterker te verbinden aan de aard van het festival, transdisciplinair programmeren. We kiezen voor nieuwe samenwerkingen in performance art en beeldende kunst.

PUBLIEKSVERBINDING, EEN DUURZAME BEWEGING

In 2023 hebben we het domein Publieksverbinding kunnen bestendigen binnen onze organisatie met een gemeentelijke subsidie binnen de regeling Transitie en Vernieuwing. Hierdoor konden we nog beter bouwen aan relaties met verschillende publieken, met daarbinnen grote aandacht voor toegankelijkheid en inclusie. Wij hebben deze praktijk ingebed in de organisatie.

PUBLIEKSVERBINDING IN DE ORGANISATIE

De wens om publieksverbinding in te bedden in de organisatie, daarmee ook alle aanwezige afdelingen te raken, en er een onderbouwde werkwijze van te maken is door de toegekende gemeentelijke subsidie werkelijkheid geworden. Om dit onderdeel van de organisatie de positie te geven die het verdient, hebben we de volgende acties ondernomen:

- Er is een projectleider publieksverbinding aangesteld, die aan tafel zit bij de verschillende afdelingen en daar ruimte creëert voor zaken die nodig zijn, behoeften van verschillende speciale doelgroepen en makers vertaalt en op maatschappelijke urgenties wijst
- Publieksverbinding is onderdeel van de festivalbegroting gemaakt, zowel los als op de begrotingen van andere afdelingen
- In gesprekken met makers en deelnemers wordt publieksverbinding als wezenlijk onderdeel van het artistieke praktijk/product geagendeerd en gestimuleerd
- Om het werken aan publieksverbinding te onderbouwen met resultaten zijn er kleinschalig een aantal kwalitatieve onderzoeken uitgevoerd. De volgende stap is onderzoek naar verduurzaming en verdienmodellen
- Intern zorgt de publieksverbinder ervoor dat het team op de hoogte is van de gevoeligheden, let op taalgebruik en bewoordingen
- Productioneel zorgt diegene ervoor dat de omgeving waar het project plaatsvindt (locatie, festival, vervoer) geen beperking vormt voor de beoogde doelgroep(en)

Concreet hebben we de volgende praktische zaken uitgevoerd in 2023:

- Meer (betaalde) experts en ervaringsdeskundigen ingehuurd voor advies over brede toegankelijkheid van het festival en binnen maakprocessen van makers en gezelschappen
- In samenwerking met MarCom is onze digitale toegankelijkheid verder ontwikkeld in heldere signing en gastvrije communicatie (inclusieve en begrijpelijke taal / braille - ondertiteling / beeldtaal)
- Invloed uitgeoefend bij de diverse festivalhoreca als het gaat om muziekkeuze en aanbod in diëten

- Meer dan ooit een adviesrol gespeeld in gesprekken met makers die de wens hadden om met toegankelijkheid of bepaalde doelgroepen aan de slag te gaan voor hun voorstelling

DE CONTINUE LERENDE HOUDING

Werken aan publieksverbinding is leren *on the job*. En leren door te doen, dat is innoveren; het is pionieren en uitproberen, onderzoeken en aangaan. Samen met de verschillende doelgroepen, maatschappelijke organisaties die hen vertegenwoordigen én onze makers.

Innovatie gaat volgens Boulevard niet via vaste beleidslijnen, maar *hands on*, vanuit mogelijkheden en inspiratie. Inspiratie komt niet alleen van wat goed gaat, maar ook van mislukkingen en drempels die (nog) niet geslecht zijn. De mogelijkheden zijn er niet in overvloed, want het vraagt veel qua middelen en inzet van mensen.

Samen met onze adviseurs en ervaringsdeskundigen hebben we dit jaar verder gebouwd aan een toegankelijk en inclusief festival waarbij zoveel mogelijk fysieke, mentale en sociale barrières zijn zoveel mogelijk geslecht.

- drempelloze toegangen (zoveel mogelijk)
- voorstellingen met gebaren- en schrijftolken en audiodescriptie
- bezoekersprogramma's voor mensen met een cognitieve of geestelijke beperking
- representatie op het podium
- gastvrij programma voor nieuwkomers en mensen met een migratieachtergrond
- gratis programma voor mensen met een kleine beurs

Een deel van de gastvrije ontvangst van bepaalde groepen is gefinancierd door 'Geef een Toegift' waarbij bezoekers worden opgeroepen een kaartje te betalen voor mensen uit de omgeving die het niet zelf kunnen betalen. Een recordaantal mensen doneerde een ticket.

Nieuw was een klein aanbod aan relaxed performances (waarbij we in het bijzonder iedereen welkom heten die zich moeilijk in de standaard theaterconventies kunnen vinden, zoals mensen met leer- of bewegingsstoornissen, autisme, neurologische condities) en prikkelarme voorstellingen (en ontvangst). We leerden dat er steeds meer mensen met prikkelgevoeligheid en ASS onder onze bezoekers zitten, en dat we niet goed geutiliseerd zijn met kennis en faciliteiten. Daarom gaan we in 2024 met stichting Onbeperkt Genieten in zee.

BIJZONDERE SAMENWERKINGEN

Publieksverbinding gaat over duurzame relaties met mensen, makers en organisaties. En ook over maatwerk. Het gaat over het verbinden van specifieke groepen aan voorstellingen en activiteiten. En het faciliteren van een toegankelijk en gastvrij bezoek.

DANIEL MARIBLANCA

Terugkerende bezoekers zijn die van Centraal Opvang Asielzoekers en Quiet Community 's-Hertogenbosch. De eerste organisatie was met de afdelingen Nuland/ Vinkel en Meerwijk te gast op de openingsavond, waarbij we intern en in goed overleg gehad met het COA een gastvrij ontvangst tussen de professionele genodigden goed in de gaten hielden. En bezoek aan een kindervoorstelling volgde later die week. Het busvervoer kon Boulevard regelen binnen het schema van de standaard pendelbussen.

Een nieuwe samenwerking was die met Leermakers Autisme groep regio 's-Hertogenbosch, waarvan een aantal bewoners als ervaringsdeskundigen intensief samenwerkte met theatermaker Karlijn Hamer voor haar voorstelling *Siriana, mijn vriendin*. Er volgde een bezoek met nog eens 30 bewoners in totaal. Voor Boulevard waardevol om contact te houden met deze mensen gezien prikkelgevoeligheid en ASS gerelateerde ervaringen een speerpunt voor de toekomst is.

In 2023 was Boulevard betrokken bij verschillende projecten die qua thematiek en participatie bijzondere publieksverbindingen behelsden. Zoals bijvoorbeeld

de internationale voorstellingen *Sottobosco* en *A True Story* van de Italiaanse choreograaf Chiara Bersani en de Noors/ Spaanse choreograaf Daniel Mariblanca, die met hun voorstellingen en aanvullende workshops een intensieve verbinding legden met een lokale gemeenschap van respectievelijk mensen met een fysieke beperking en transpersonen van verschillende leeftijden. Een ander voorbeeld is de samenwerking met het Bredase gezelschap Schippers&VanGucht waarin we specifieke stappen op gebied van participatie en inclusie zetten. Mede door gesprekken met ons over de fysieke (on)toegankelijkheid van hun installaties, hebben zij inzichten verworven over een inclusievere manier van werken. De doorwerking hiervan tekent zich af in de nieuwe installatie ODE, de eerste voorstelling van dit gezelschap waar in het maakproces rekening wordt gehouden met rolstoeltoegankelijkheid en doofheid.

Op de laatste dag van het festival kwamen organisaties, makers en performers samen voor een werksessie 'Ons kijken opgerekt'. We bespraken hoe toegankelijk onze sector (binnen opleidingen, productieprocessen, programmaprocessen) is voor makers en performers met een beperking.

MARKETING EN COMMUNICATIE

ALGEMEEN

We kiezen voor datagedreven marketing als de basis van ons beleid door gebruik te maken van het *Culturele Doelgroepenmodel*. Rotterdam Festivals heeft dit model ontwikkeld op basis van bestaande socio-demografische modellen van dataresearchbureau Whooz en deze data aangevuld met specifieke informatie over cultuurgebruik van de diverse doelgroepen. Samen met de grote culturele instellingen in 's-Hertogenbosch (naast Boulevard zijn dat Theater aan de Parade, Verkadefabriek, Noord-Brabants Museum, Willem Twee en festival Cement) hebben we data ingekocht om de verschillende doelgroepen in ons bestand te kunnen vergelijken met hun aanwezigheid in de stad (en zo kansrijke doelgroepen op te sporen) én te kijken of we gezamenlijk de hele stad bedienen. Daarnaast wisselen we ervaringen en expertise uit.

Een andere stap die we hebben genomen is de verschillende fases van de *customer journey* doorlichten. Ook dit is een proces waar we nog middenin zitten maar

wat al wel z'n vruchten afwerpt. Zo bleek uit gesprekken met ons bezoekerspanel dat kaartkopers het vaak moeilijk vinden om te kiezen uit de vele voorstellingen en concerten die we bieden. Ze hebben meer toegankelijke informatie nodig en spreiding van die informatie. Op basis daarvan is besloten om bijvoorbeeld op twee verschillende momenten met (delen van) de kaartverkoop te starten en verschillende tijdschriften met achtergrondinformatie uit te brengen in plaats van een dik programmaboek. Ook hebben we keuzefilters geïmplementeerd in de magazines en op de website.

ANALYSE KAARTVERKOOP

In 2023 is de kaartverkoop voor het eerst op twee verschillende momenten gestart: De eerste groep van dertien voorstellingen ging in de verkoop op donderdag 25 mei (vrienden) en algemeen op dinsdag 30 mei. Tegelijkertijd verscheen Magazine 1 op groot formaat (A4) met achtergrondinformatie en interviews. De tweede groep (met de overige programma's) ging in de verkoop op maandag 26 juni (vrienden, tevens vriendenavond) en algemeen op donderdag 29 juni. Magazine 2 verschijnt tegelijkertijd. Echter op kleiner formaat (A5) met veel meer korte teksten à la programmaboek want alle voorstellingen werden genoemd.

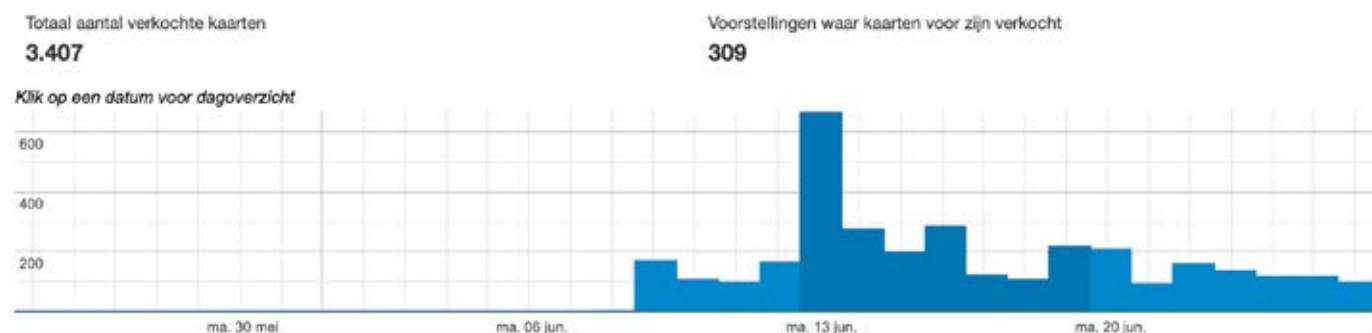

INFOBALIE

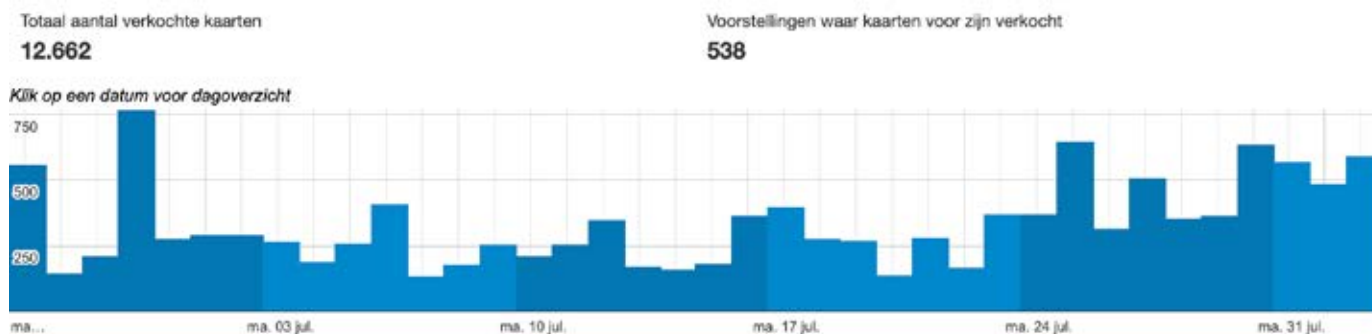
Resultaat voorverkoop 1e periode 2023

Zelfde periode 2022

Resultaat voorverkoop 2e periode tot start festival 2023

Diezelfde periode in 2022

Conclusie voorverkoop

In totaal werden er in 2023 in de voorverkoop 14.171 kaarten verkocht (periode 1 en 2 bij elkaar) In 2022 waren dit er 12.274. Dat betekent dat er in 2023 een kleine 2000 extra kaarten in de voorverkoop zijn verkocht. De periode is langer en daarmee ook de aandacht. Het lijkt erop dat de meeste mensen wachten tot het hele festival in de verkoop gaat en de festivaldatum dichterbij komt.

Kaartverkoop tijdens het festival in 2023

En tijdens het festival in 2022

Totaal verkocht: 31.276 kaarten in 2023 (tegenover 27.740 in 2022)

Ter vergelijking kaartverkoop verloop 2022

Conclusie kaartverkoop tijdens het festival:

Ook tijdens het festival zijn er meer kaarten verkocht dan in 2022. Op basis van de analyses besluiten we ook komend jaar weer te kiezen voor twee verkoopmomenten. De 1e periode helpt om alvast een voorproefje te geven en te helpen kiezen.

Analyse kaartverkoopgegevens

Om op basis van data de strategie voor 2023 te kunnen formuleren, hebben we de kaartverkoopgegevens van 2022 laten analyseren. Uit die analyse kwamen onder andere de volgende gegevens naar voren:

- Boulevard heeft een behoorlijk stabiel kernpubliek (komt 4+ keer naar het festival in de afgelopen 5 jaar, ook ten tijde van covid-19). Zij zorgen voor 13% van de kaartverkoop
- De groep reguliere bezoekers (2-3 festivals in de afgelopen 5 jaar) is in 2022 gegroeid. Van 26% in 2021 naar 36% in 2022 (ter vergelijking: in 2029 was dat 42%)
- Zoals gebruikelijk in de podiumkunsten bestaat het grootste deel van de kaartkopers uit passanten (1 festival in de afgelopen 3 jaar). Zij waren in 2022 goed voor 51% van de omzet
- Van alle kaartkopers koopt 16% langer dan 30 dagen voor de start van het festival hun tickets (vooral kernpubliek), 40% koopt korter dan een maand maar langer dan een week voor het festival (vooral kern- en regulier publiek) en 40 % koopt korter dan 7 dagen voor én tijdens het festival de kaarten (vooral passanten)
- De meeste bezoekers van Boulevard komen uit Noord-Brabant, en daarbinnen weer de meesten uit 's-Hertogenbosch en omliggende plaatsen

Analyse kaartkopers in het kader van het Culturele Doelgroepenmodel

In de analyse die Whooz (in opdracht van Kunstloc Brabant) heeft gedaan van onze kaartkopers worden de percentages van verschillende groepen bezoekers vergeleken met hun aandeel in de bevolking (eerst van 's-Hertogenbosch, dan

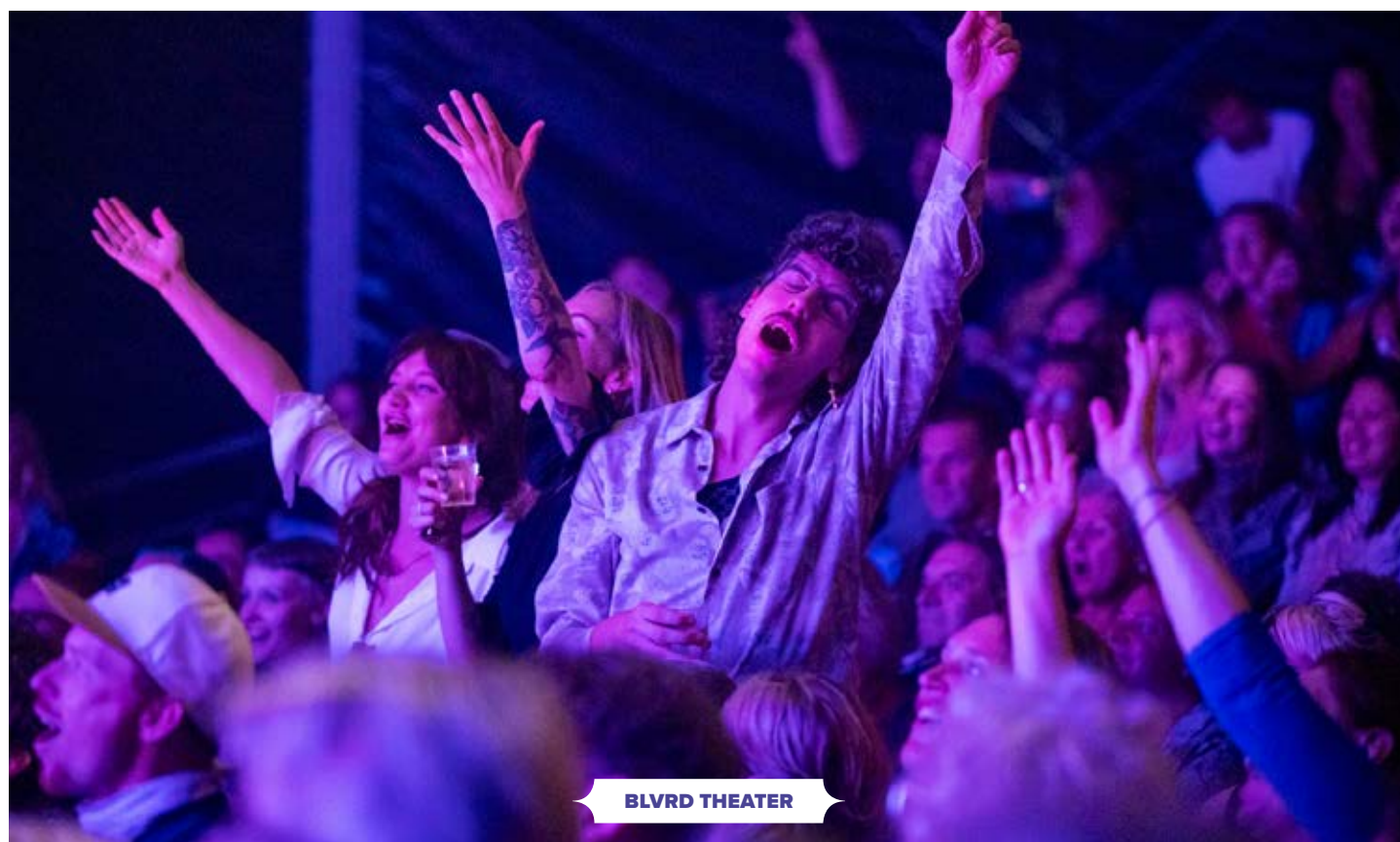
van Noord-Brabant en vervolgens van Nederland). Hieraan kun je zien welke groepen oververtegenwoordigd zijn op Boulevard (voor deze doelgroepen is Boulevard extra aantrekkelijk, dit zijn onze belangrijkste bezoekers) en welke groepen ondervertegenwoordigd zijn (dit betekent dat er meer mensen in de bevolking aanwezig zijn van deze doelgroep dan dat er naar Boulevard komen). Deze laatste groepen kunnen kansen bieden, als we ze interessant genoeg vinden. De meeste van onze kaartkopers komen uit 's-Hertogenbosch (43%), uit de provincie Noord-Brabant -buiten 's-Hertogenbosch- komt 27%. Dus in totaal komt 70% van onze bezoekers uit Noord-Brabant.

De doelgroepen die oververtegenwoordigd zijn, blijken – niet heel verrassend - intensieve cultuurgebruikers te zijn en vormen een ruime meerderheid van onze kaartkopers.

We houden hierbij de terminologie aan die beschreven staan in het culturele doelgroepenmodel.

- Klassieke Cultuurliedhebbers: fijnproevende kunstbewonderaars op leeftijd (55+, meest 60-80 jaar)
- Culturele Alleseters: allesproevende, hippe stadsvogels (< 60, meest 25-30 jaar) zonder kinderen
- Weelderige Cultuurminnaars: welgestelde, statusgevoelige cultuurliedhebbers (45-70 jaar)
- Kinderrijke Cultuurvreter: hippe ouders (<55, meest 35-45 jaar) met jonge kinderen

In mindere mate aanwezig en medium cultuurgebruikers: Startende Cultuurspeurders. (Binnen de 's-Hertogenbosch vormen ze een kans!). Dit zijn avontuurlijke starters en studenten met een budget (<45 jaar, meest < 30 jaar).

MARKETINGSTRATEGIE 2023

Op basis van de data-analyse stellen we de doelen vast en bepalen we de strategie. Belangrijk daarbij is de link met de stad: uit cijfers blijkt dat het grootste deel van ons publiek uit 's-Hertogenbosch en directe omgeving komt.

Visuele strategie

Boulevard werkte ook dit jaar weer met een plaatselijke kunstenaar samen. Bosschenaar Rogier Roeters maakte het opvallende artwork waar vormgever Karin Jonkers het campagnebeeld van maakte en het vervolgens vertaalde naar alle verschillende uitingen van het festival.

Zichtbaarheid in de stad en omgeving

Uit de data-analyse kunnen we gedetailleerd halen waar onze bezoekers vandaan komen. Zodoende kunnen we nog nauwkeuriger bepalen waar we zichtbaar willen zijn. Op de torens wegwijzers naar het festivalterrein en informatie over de voorstellingen. Ook zorgden we voor zichtbaarheid in andere gemeenten in Noord-Brabant waar onze bezoekers vandaan komen met een outdoor campagne en een poster- en flyercampagne. Buiten de provincie namen we Rotterdam, Utrecht, Nijmegen en Amsterdam mee in een A2 poster campagne.

Online campagne

Dit jaar hebben we onze online campagne ingezet op storytelling, met daarbij de focus op de kanalen Instagram, Facebook en Youtube. Dit jaar is online bureau Vlijmscherp wederom ingezet voor de Meta- en Googleadvertenties. Ten opzichte van vorig jaar is er een mooie stijging (+8%) in het websiteverkeer gerealiseerd. Het aantal online bestellingen nam toe met 15% en de totale omzet steeg met 13,5%. Het aantal volgers op Instagram is gegroeid van 5.746 volgers in januari naar 6.811 in november.

Website

Dit jaar zijn er verbeteringen gedaan aan de website. Deze is verbeterd tot niveau WCAG 2.1 AA, dat betekent beter toegankelijk. Daarnaast zijn er nieuwe keuzefilters geïntroduceerd en een blokkenschema.

De bekendheid van de website is ook gestegen, rechtstreeks verkeer naar de site ging van 23,1% in 2022 naar 31,6% in 2023.

Meer dan 70% van de website bezoekers gebruikt hiervoor een mobiel en een gelijk aantal deed vervolgens een bestelling via mobiel.

Offline campagne

Deze editie werkten wij met magazines met interviews en achtergrondinformatie. Deze magazines namen de plek in van het programmaboek en de dagkranten voorafgaand- en tijdens het festival. Daarnaast proberen we minder op papier uit te geven vanwege duurzaamheid en kosten. Een affichecampagne in stad en regio blijven we echter doen vanwege zichtbaarheid.

Bezoekersgroepen

Allereerst hebben we onze bezoekers (vooral kernpubliek en regulier publiek) geholpen met het kiezen van een

geschikte voorstelling door betere en toegankelijker informatie in de magazines en op de website. Om hen zo te verleiden om meer kaarten te kopen. Iedereen die behoort tot het kernpubliek ontvangt de eerste twee magazines thuis net als bezoekers uit het reguliere publiek die langer dan zeven dagen voor het festival in 2022 hun kaarten hebben besteld. Regulier publiek dat korter van tevoren kaarten koopt, kreeg in juli een ansichtkaart met een tekst van Rogier Roeters, om hen te herinneren aan het feit dat Boulevard weer bijna gaat beginnen.

HELAAS
MOETEN WIJ
MEDEDELEN
DAT VAN WEGE
PRETTIGE
OMSTANDIGHEDEN
THEATERFESTIVAL
BOULEVARD
GEWOON
DOORGAAAT
3-13 AUGUSTUS 'S-HERTOGENBOSCH

ontwerp: Rogier Roeters

Jonger publiek

Dit jaar hebben we extra aandacht besteed aan FOMO FATALE. Er is een speciaal marketingplan gemaakt voor deze twee evenementen. Het vraagt vanuit het oogpunt van marketing en het bereiken van (nieuwe) publieksgroepen een aparte strategie. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen en resulteerde in twee uitverkochte avonden!

CONCLUSIES PUBLIEKSONDERZOEKEN

Bezoekerspanel

In het voorjaar zijn er een-op-een gesprekken gevoerd met bezoekers, vrijwilligers en vrienden over allerlei zaken die met marketing en communicatie te maken hebben. Van hoe iemand geïnformeerd wil worden, aan welke informatie er behoefte is tot tone-of-voice en toegankelijkheid. Naar aanleiding hiervan zijn er

aanpassingen gedaan in de communicatie. Zo communiceren we vanaf nu alleen wanneer iets niet toegankelijk is voor rolstoelgebruikers, in plaats van andersom. Dit is voor een rolstoelgebruiker toegankelijker. Ook werd duidelijk dat er behoefte is aan heldere informatie om beter uit ons ruime aanbod te kunnen kiezen.

Continu bezoekersonderzoek 2023 door Hendrik Beerda

Elk jaar doen we mee met het onderzoek van Hendrik Beerda. Het beeld dat daaruit komt blijft behoorlijk constant. Enkele zaken op een rijtje:

- 78% van de bezoekers komen uit Noord-Brabant, waarvan 41% uit 's-Hertogenbosch
- In 2023 was 12 % van de bezoekers nieuw. Dat is over de afgelopen jaren gelijk gebleven. Dit betekent dat we een grote schare trouwe bezoekers hebben, nl 88% en dat is weer aanzienlijk hoger dan bij andere festivals
- Van de bezoekers geeft 76% aan dat ze zeker de volgende keer terugkomen en 20% denkt waarschijnlijk terug te komen. Dit is in totaal hoger dan bij vergelijkbare festivals
- De meeste bezoekers komen met partner en/ of vrienden (resp 51% en 57%), percentages die aanmerkelijk hoger liggen dan bij andere festivals (35% en 40%)
- 32% van de bezoekers geeft aan dat Boulevard aanzet tot het bezoeken van andere cultuurvormen (gelijk aan vorig jaar)

- 48% van de bezoekers komen op de fiets (dit is hoog in vergelijking met andere festivals/andere vrijetijdsbranche - die rond de 20% zitten - maar iets lager dan vorig jaar: toen was het 54%). Van de bezoekers komt 22% te voet, ook dat is hoger dan bij andere festivals. 31% komt met de auto en dat is weer lager dan gemiddeld in de vrijetijdsbranche

Strategische merkanalyse door Hendrik Beerda

Eens in de twee jaar voert Hendrik Beerda een strategische merkanalyse uit. In het voorjaar van 2023 was het daar weer tijd voor. Belangrijkste conclusie uit dat onderzoek was dat we moeten werken aan meer zichtbaarheid in de provincie en de stad.

PERS

Journalisten van landelijke en lokale kranten komen graag naar het festival, ook enkelen die niet eerder kwamen (zoals Alexander Hiskemuller voor *Trouw*) wisten het festival te vinden. Op dit moment bereiken we voornamelijk theater-journalisten en nieuwssites en missen radio/tv en meer lifestyle gerichte media. Hier liggen nog kansen voor bredere bekendheid.

Via onze knipseldienst kunnen we de mediawaarde van alle verschenen artikelen vaststellen. Opvallend in 2023:

- bijna 98% van ons bereik is online (dat zijn vooral de online versies van kranten en nieuwssites)
- 62% van de PR waarde is online, net als mediawaarde (AVE)

BEDRIJFSVOERING

PRODUCTIE EN FINANCIËN

Productie

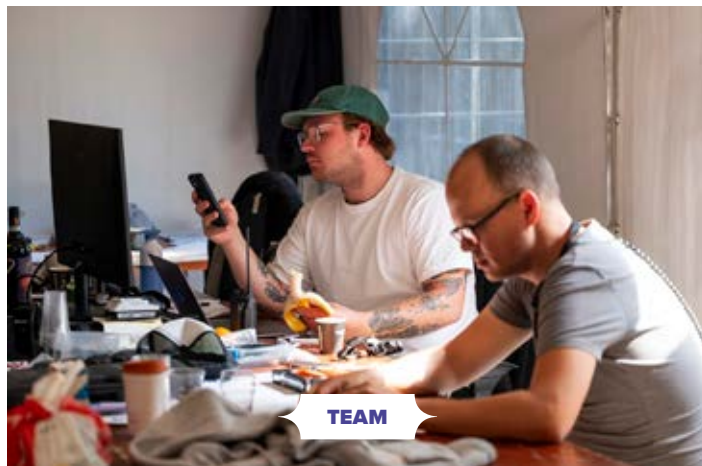
De zomerfestivals van 2023 werden geplaagd door regen en storm, er vielen hagelstenen zo groot als kniekers en alle kleurcodes van het KNMI hebben de nieuwsberichten gehaald. Boulevard heeft door de hoeveelheid regen en wind voorstellingen moeten afgelasten. Ondanks deze weersomstandigheden liet een trouwe club bezoekers zich zien, in goede getale, onder een paraplu, schuilend in de theatertenten of in een van de restaurants in het festivalhart. Halverwege de festivalreeks kwam de zon door en zagen wij het festivalhart in het Zuiderpark drukker dan ooit. De aantrekkingskracht was groot, voorstellingen in de theatertenten raakten uitverkocht en rond de voorstellingen in de openbare ruimte dromden mensen samen.

Ook dit jaar kozen we voor een open en toegankelijk festivalhart in het Zuiderpark, met veel aandacht voor mens en natuur. We hebben veel aanpassingen gedaan op de toegankelijkheid van het terrein, er zijn minder transportbewegingen gemaakt, de bijeenkomsten voor omwonenden van het park leverden enkel positieve geluiden op en de natuurlijke omgeving speelde weer een glansrijke hoofdrol.

Wederom erkennen wij de uitdaging van het bouwen van een festivalhart in een park. Er zijn hogere kosten mee gemoeid, onder andere door de infrastructurele aanpassingen, het gebrek aan stroom- en watervoorzieningen en de zorg voor de natuurlijke omgeving. Ook de combinatie van een satellietfunctie op de Parade en het ontbreken van een schouwburg, door de verbouwing van Theater aan de Parade, zorgden voor een flinke investering in infrastructuur. Al met al rees de vraag: hoe willen we in de toekomst aanwezig zijn in de stad?

Inmiddels is er een besluit genomen over de toekomstige aanwezigheid van Boulevard, we kiezen ervoor terug te keren naar de binnenstad, met als festivalhart de Parade. Daarbij betrekken we de aantrekkelijke locaties die het plein omringen. De keuze is voortgekomen uit de wens

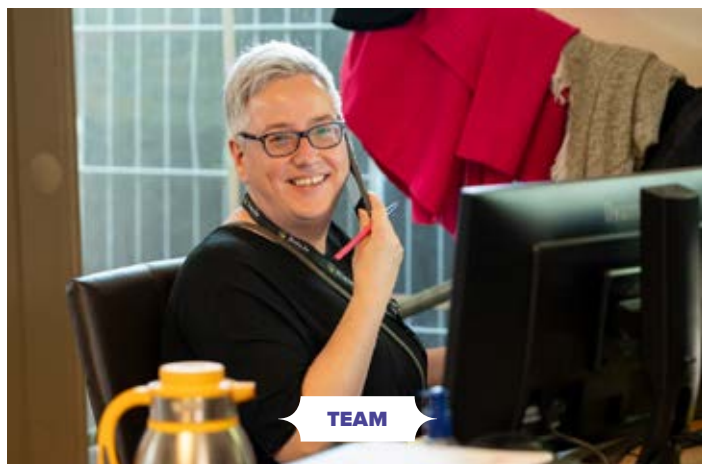

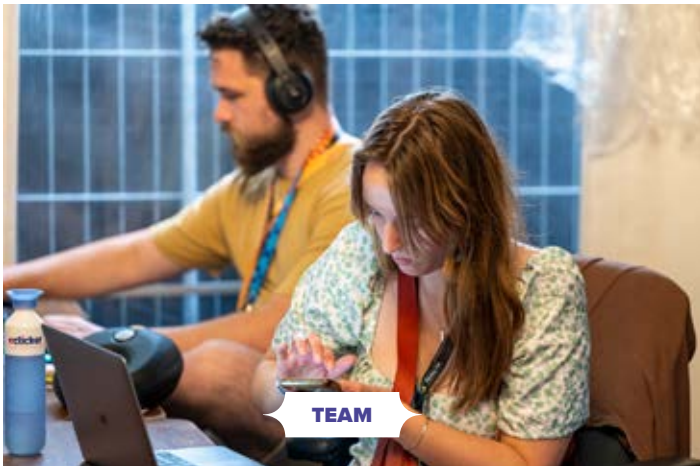
en noodzaak minder infrastructurele kosten te maken, maar juist te investeren in de inhoudelijke ontwikkeling van het festival.

Financiën

De gemeente 's-Hertogenbosch heeft zich de afgelopen jaren betrokken opgesteld ten opzichte van de implicaties die de verhuizing van het festivalhart naar het Zuiderpark met zich meebracht. Daarbij hebben ze de organisatie ondersteund met toekenningen van subsidieregelingen die bijdragen om de negatieve gevolgen van covid-19 op te vangen. Naast de meerjarige financiële steun van gemeente 's-Hertogenbosch hebben wij in 2023 aanspraak kunnen maken op twee projectsubsidiereregelingen; Stimulering Transitie en Vernieuwing en Schadecompensatie en Herstelregeling. Met de honorering van deze aanvragen ondersteunt de gemeente het borgen van de toekomstbestendigheid van de organisatie.

We kunnen vaststellen dat de publieksinkomsten van de horeca de prognoses ruim hebben gehaald, maar de kaartverkoopinkomsten laten een klein tekort zien. De eerste analyses wijzen uit dat we zonder afgelaste voorstellingen de beoogde prognose hadden kunnen halen. Dat geeft ons het vertrouwen dat we de ingezette koers in het stijgen van publieksaantallen voort kunnen zetten, waarin we zorgvuldig risico's blijven afwegen.

De stijgende kosten die de afgelopen jaren zijn ingezet zien we terug in de lasten, vooral binnen de personele – en infrastructurele posten zien we een behoorlijke verhoging.

In de jaarrekening, die op 1 mei 2024 verschijnt, zullen de verschillen tussen de begroting en de realisatie op het gebied van kosten en inkomsten nader inzichtelijk worden gemaakt.

ORGANISATIE

Team

Er is een investering gedaan binnen de personele bezetting van Theaterfestival Boulevard, waarbij we zijn gegroeid van tien naar elf medewerkers. Ook zijn er extra freelancers aangenomen om de publieksverbindende activiteiten met de juiste zorg en aandacht te borgen in de organisatie. Naast de vaste organisatie wordt het festival georganiseerd en gedragen door 36 freelance collega's, in uiteenlopende vakgebieden zoals programmeren, toegankelijkheid, productie, schrijven, vormgeving, hospitality en video/fotografie. Een deel van deze collega's werkt het jaar rond mee aan de ontwikkeling van het festival, sommigen werken alleen in de uitvoering. Samen vormen we een team waar verschillende generaties en kwaliteiten geborgd zijn.

Op het gebied van de ontwikkeling van het personeelsbeleid nemen wij de ruim 400 vrijwilligers

in ons bestand mee. Tijdens het festival werken zijn er jaarlijks zo'n 230 vrijwilligers actief, een groep mensen van onschatbare waarde. Het ambassadeurschap is waardevol, net als de enthousiaste inzet en het eigenaarschap wat zij voelen. In 2023 hebben wij collega-festivals Wonderfeet Festival, What you see festival en Oerol Festival benaderd en gevraagd hoe zij hun vrijwilligersbeleid op het gebied van omgangsvormen hebben ingericht. Een belangrijk inzicht was dat Boulevard al veel stappen heeft gezet in de dialoog met vrijwilligers op het gebied van inclusie en gelijkwaardigheid. We zien ook een lichte verjonging in de poule van vrijwilligers, wat zorgt voor een goede aansluiting bij de thematieken die het festival uitdraagt.

De organisatie mocht naast 11 medewerkers, 36 freelancers en 230 vrijwilligers rekenen op de tomeloze en inhoudelijke bijdragen van 750 artiesten, 150 bouwers en technici en 80 horecamedewerkers.

Stichting Bosse Nova

De vaste organisatie van elf parttime medewerkers kan dankzij opdrachten die worden verricht onder de vlag van Stichting Bosse Nova, het jaar rond werken. Bosse Nova is een cultureel organisatie-, productie- en adviesbureau en dankt haar bestaansrecht aan meerdere opdrachtgevers uit het culturele veld. De stichting verleent diensten aan individuele kunstenaars en aan gezelschappen en/of festivals. Afgelopen jaar waren Kunstbende Brabant en Lieve Buren projecten onder de vlag van Bosse Nova. Daarnaast bood de stichting ondersteuning bij o.a. Bosch Parade, PLAN Talentontwikkeling, Festival November Music en Festival Cement. Via deze constructie konden we de betrokken medewerkers jaarrond een vaste aanstelling aanbieden.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht vervult zijn rol vanuit het perspectief van de culturele en maatschappelijke doelstelling van Theaterfestival Boulevard en Bosse Nova. De leden houden op stimulerende en kritische wijze toezicht en bewaken de doelstelling en continuïteit van de organisatie. De Raad van Toezicht bestaat uit zes toezichthouders, verschillende perspectieven en expertises zijn hiermee geborgd. Toezichthouders van Theaterfestival Boulevard en Bosse

Nova zijn: Heleen Herbert (voorzitter), Ricardo Burgzorg, Rick Evers, Paulo Martina, Jeroen Mathot en Marieke Tetteroo.

Toezichthouders ontvangen geen beloning voor hun werkzaamheden, maar hebben wel het recht op een vergoeding van de door hen in de uitoefening van hun functie gemaakte kosten.

Zorg voor

We willen dat iedereen zich welkom en gezien voelt bij Theaterfestival Boulevard. Verschillende kwaliteiten, talenten, meningen en perspectieven van medewerkers en vrijwilligers dragen hieraan bij. Er wordt actief ruimte gemaakt voor dialoog en ontwikkeling om bewustwording in brede zin te stimuleren. Tessa Boerman (onafhankelijk documentairemaker, programmeur en cultureel adviseur met een specialisatie in vertegenwoordiging, diversiteit en inclusie) heeft een training voor ons ontwikkeld over omgangsvormen, machtsverhoudingen, diversiteit en inclusie. Met als doel bewustwording en het bevorderen van een intern gesprek.

Bij Theaterfestival Boulevard staan wij voor een bedrijfscultuur waarbinnen iedereen plezierig en veilig kan werken en waarbinnen misstanden of grensoverschrijdend gedrag niet getolereerd worden. Wij bieden een meldprocedure voor geval er een onveilige situatie is ontstaan die niet per direct intern te bespreken is. Integriteitskwesaties en vormen van ongewenst gedrag kunnen worden gemeld bij directeuren-bestuurders of op informele wijze en vertrouwelijk worden besproken met onze vertrouwenspersoon. Vrijwilligers melden zich

bij het vermoeden van een misstand of ongewenste omgangsvormen bij programmeur en dramaturg Nina Aalders.

INBEDDING IN STAD EN REGIO

Ook dit afgelopen jaar was ons huis Pand 18, belangrijk. Naast de huisvesting van verschillende culturele organisatie (Festival Cement, Jazz in DukeTown, Bosch Parade) vinden we het belangrijk ruimte te maken voor broedplaatsen van makers gerelateerd aan PLAN Noord-Brabant. Dit consortium bestaat inmiddels elf Brabantse gezelschappen, instellingen en podia. Samen bouwden we een stevig netwerk dat de nieuwste generatie makers van theater, dans en circus kansen geeft en begeleidt. Partners zijn naast Boulevard onder meer Het Zuidelijk Toneel, DansBrabant, Festival Cement en Theater Artemis. Projecten van PLAN-makers zijn tijdens het festival te zien. Naast langere trajecten met de geselecteerde makers biedt PLAN in Tilburg, Breda, 's-Hertogenbosch en Eindhoven via broedplaatsen ruimte voor onderzoek en experiment. Met huisgenoot Festival Cement, 'buurman' Theater Artemis en nu ook podium Verkadefabriek, werken wij in Broedplaats 's-Hertogenbosch, waar artistiek onderzoek centraal staat en makers als Charles Pas, Lisette Ma Neza, Elias de Bruine en Piet van Dycke betrokken zijn. Ook wordt dansmaker Arjuna Vermeulen vanuit Boulevard voorgedragen.

De afgelopen jaren ging de aandacht steeds meer uit naar het verdiepen van de relaties met publieken en het bouwen aan betrokkenheid tussen Boulevard en de gemeenschappen waarin het festival actief is.

Een groot onderdeel daarvan was, en is, het werken aan toegankelijkheid en inclusie. Hierbij zijn maatschappelijke partners en ervaringsdeskundigen vaak kennisaan drager of inspirator. We ontwikkelen toegespitst beleid of werken samen met adviseurs met belichaamde kennis, experts op het gebied van ons koloniaal verleden en belangenorganisaties en netwerken op het gebied van armoedebestrijding. Samenwerkingspartners zijn: gehandicaptenplatform 's-Hertogenbosch, COC Noordoost-Brabant 's-Hertogenbosch, Theater met Tolk, Wi Eygi Fasi, Bij Katrien, Quiet Community.

DUURZAAMHEID IN BEWEGING

Duurzaamheid is een groot aandachtspunt bij Theaterfestival Boulevard. We bestrijden voedselverspilling, werken met groene energie, beperken transportbewegingen en investeren in duurzame relaties met makers en partners. In 2023 mochten wij het keurmerk *Green Key* ontvangen, een internationaal keurmerk voor duurzame bedrijven in de gastvrijheidssector:

- In de backstage crewcatering wordt volledig op maat en vegetarisch gekookt, overgebleven producten of gerechten worden de dag erna opnieuw verwerkt. Ook is er een *left-over-day* in het leven geroepen, waar gerechten uit restaurants en crewcatering samen worden gevoegd
- In de restaurants worden producten zoveel mogelijk uit de omgeving gehaald, de barren gebruiken al jaren hardcups en de partners worden betrokken in het duurzaamheidsbeleid. Hutten Catering kookt bijvoorbeeld met producten uit hun verspillingsfabriek en werken met hun eigen bakkerij waar mensen werken die een afstand tot arbeidsmarkt hebben
- 75% van onze foodtruckpartners maken gebruik van biologische producten
- Al jaren wordt afval gescheiden, zowel voor publieken als backstage
- We maken gebruik van Greener, een batterij die de CO2-voetafdruk van het festival verminderen, het voorkomt lokale luchtvervuiling en voorkomen het gebruik van dieselgeneratoren. Tijdens de editie van 2023 hebben we slechts één halve dag gebruik gemaakt van dieselgeneratoren
- We reduceren transportbewegingen door bijvoorbeeld één werkplek voor de medewerkers te bouwen in plaats van vier aparte units, door het gebruik van afvalperscontainers beperken we de transportbeweging van vuilniswagens, door levering t.b.v. horecavoorzieningen zoveel mogelijk te combineren
- Ook stimuleren we medewerkers, publieken en artiesten zoveel als mogelijk te reizen met trein of fiets. Uit onderzoek blijkt dat 54% van de bezoekers op de fiets naar het festival komt
- We drukken op organic katoenen t-shirts, op karton in plaats van fortex en drukken milieuvriendelijk magazines
- Publiek heeft gratis toegang tot kraanwater

BOULEVARD FACTS & FIGURES

90.000
bezoekers

31.359
verkochte tickets

9.995
gratis tickets

78 voorstellingen, optredens
en installaties in het Zuiderpark,
de Parade, op podia in 's-Hertogenbosch
en op locatie elders

44 contextprogramma's in
Het Uitzicht (11x Podiumperikelen,
10x Woest Hoogten, 10x Z.O.T., 13x
Boulevard Affairs/Feminist School)

230
vrijwilligers

9
locaties

5
podia

5 voorstellingen met
gebaren- en schrijftolk
i.s.m. Theater met Tolk

2 voorstellingen met
audiodescriptie i.s.m.
Stichting Komt het Zien

300 bezoekers voor
het gebarencafé i.s.m.
Theater met Tolk

VOORUITBLIK NAAR DE 40STE EDITIE VAN THEATERFESTIVAL BOULEVARD

De 40ste editie van Theaterfestival Boulevard vindt plaats van 1 t/m 11 augustus 2024 en presenteert theater, dans, muziek(theater) en kunst in verschillende verschijningsvormen. Boulevard brengt hartstochtelijke voorstellingen en inspirerende ontmoetingen op vele locaties die de stad rijk is. We bouwen voort op een mooie geschiedenis, een festival verankerd in de stad 's-Hertogenbosch. Al 40 edities lang bouwt Boulevard een tijdelijke samenleving, een zomerse viering in augustus.

In 2024 zien we de opening van Theater aan de Parade met blijdschap tegemoet, de schouwburg zal onder andere ruimte bieden aan de Nederlandse première van **Karrassekare** van het Italiaanse choreografen duo Igor & Moreno, **Voice Noise** van de Vlaamse Jan Martens en een reprise van de gelauwerde voorstelling **Een leuk avondje uit** van Theater Artemis. Daarnaast tonen we er elf dagen de jeugd- en muziektheater voorstellingen, soms met een succesvolle reprise, soms een nieuw muzikaal gelegenheidscollectief.

Elders in de stad presenteren we één van de nieuwe makers van het Vlaamse collectief BERLIN, Fien Leysen. In **ALABAMA** treedt zij in de voetsporen van haar overleden vader, reporter Kris Leysen, met een theatrale documentaire in lijn van het werk van BERLIN. We tonen twee makers met een eerbetoon aan het lichaam dat wil bewegen. Omar Rajeh toont met **Dance is not for us** een autobiografisch werk, over een verleden wat niet overging naar een toekomst, maar stopte. Nastaran Razawi Khorasani interviewt in haar voorstelling **This is not a dance** dansers en choreografen over hoe zij hun kunstvorm levend houden in een dictatoriale omgeving waar dans verboden is.

In een mooie natuurlijke omgeving, op pendelbus-afstand van de binnenstad, speelt Het Houten Huis met Theater Stap de voorstelling **Voor ze verdwijnen**, een verrassende natuurexcursie voor het publiek. Ook het Vlaamse gezelschap Laika zal in samenwerking met FroeFroe een uitnodigende natuurlijke omgeving bespelen met **De kok en de halve soldaat**, ze slaan de handen ineen voor een zintuiglijk totaalspektakel in de openlucht met in de cast een schare acteurs, muzikanten, poppenspelers en plaatselijke fanfares.

Na drie edities in het groenrijke Zuiderpark keert Boulevard terug naar de binnenstad en bouwt haar vernieuwde festivalhart weer op de Parade. De Parade kent een lange historie. Maar liefst 35 jaar lang wist iedereen in de stad dat Boulevard in aankomst was zodra de eerste bouwers de Parade opliepen. Het festivalhart de Parade, centraal gelegen aan de voet van de Sint-Janskathedraal, mogen we opnieuw vormgeven. Zowel de nieuwe inrichting van

het plein als de opgedane ervaring in het Zuiderpark dagen ons uit om onze publieken op een nieuwe manier uit te nodigen. Belangrijk is dat het festivalhart open en toegankelijk is voor een breed en gevarieerd publiek van jongeren, dertigers, families, dagjesbezoekers en het trouwe Boulevardpubliek. In het verlengde van de Block Boxen (2018-2022), kiezen we in de periode 24-26 opnieuw voor een architecturale ingreep in het festivalhart. Samen met scenograaf en theatermaker Jozef Wouters werken we aan een nieuwe vorm die, in samenwerking met bewoners uit de stad, opgebouwd wordt in het festivalhart. Tijdens de creatie van deze nieuwe vorm werken we vanuit een inclusief gedachtegoed, hoe kunnen we het toegankelijk maken voor verschillende publieksgroepen, hoe en met wie werken we aan de totstandkoming en is het een duurzame exercitie wat betreft het gebruik van materialen. Jaarlijks nodigen we een kunstenaar uit zich te verhouden tot deze architecturale vorm, met aandacht voor het bieden van een breed zintuiglijke ervaring.

BIJLAGEN

'BECAUSE THE LIGHT' – SLOTWOORD DOOR TEDDY TOPS

Uitgevoerd door Thomas, Sasha en Jos

Ik hier boven, ik ben het hoofd.
Ik ben waar je denkt dat jij zit. Achter een bureautje.
Op een stoel.

Ooit begon ik daar, als vlam.
Als een vruchtje, een schets, als een pit, een peul,
een amoebe.

Ik kroop aan wal.
Schudde mijn schubben af.
Ik kreeg een romp, armen, benen, een stok
of wieltes

Ik bewoog me, ontwikkelde mijn stembanden,
liet van me horen, schreeuwde van torens en molens
Groeide opblaastenten, fonteinbarren en gymzalen
uit mijn grond
Populierencirkels die al het moois in de lucht
omarmden
Een tent die de volledige Sint Jan camouflerde
Met ledematen als pendelbussen en pontonbruggen
Ik ontstak het vuur, deed het licht aan

Dat ging niet zo snel, je zult wel denken
Rustig aan, tijger.
Niemand groeit zo vlug.
Ja: rupsen.
Die groeien 10.000 keer zwaarder in minder dan
20 dagen

Ik lijkt meer op een rups dan je misschien zou denken
Ik zie je kijken naar mijn benen
Verwachtte je meer haar?
Begint het al te jeuken?

Ik ben geen rups, ik ben de vlinder, de hoofdelijke
evolutie.

Een evolutie van de oren
De trilhaartjes die empathie opvangen en doorgeven
Naar binnen dragen
Naar dat centrum van ons universum
Ter grote van een schedel

Waar het zich nestelt
Groeit
Een vuurtje aansteekt
Het zich comfortabel maakt
Om nooit meer te verdwijnen.
Ik ben het stof tot nadenken
Ik ben het nadenken
Ik ben de discussie tijdens een rose'tje, de conclusie
Het vraagteken dat nog weken bleef hangen

Ik was er ineens
En als het goed is neem je me mee
Niet alles, maar een beetje
Misschien niet eens bewust
Misschien in je jaszak en kom je me over een jaar
weer tegen
Als een beestje, een les of een gedachte.

Ik ben de romp. Ik ben het hart
Ik ben de wereldmooiermaker.

En als ik een suggestie mag doen:
Als je toch iets mee wilt nemen, laat het dan
de regen zijn.
Neem de opwarming van de aarde,
de klimaatverandering als alles-overheersend,
ongenodigd thema, mee.

De regen op de laptops die hele installaties stopten
Neem de regen mee die de dansers deed stoppen
Neem de regen mee die de trap op het Engelermeer
tot stilstand bracht
Neem de regen mee op de poncho's, het tentzeil,
de pet van Frits
Neem de regen mee die Noëmie van de Block Box
spoelde
De regen die de wijntjes eindeloos aanvulde
De regen in de laarzen van de parkeerwachters
De regen die het badje op de Parade vulde

Maar laat haar de herinneringen niet wegspoelen.
Aan de volhouders in de rijen, in laarzen, in poncho's
De regen die op het juiste moment het tentzeil wist
te raken
Hoe het getik samenviel met het luiden van de
klokken van de Sint Jan

Hoe de regen onze voorstelling aanvulde door
precies op het juiste moment neer te dalen.

Na elf dagen zorgen
Door te luisteren en te applaudisseren, door elkaar
omhoog te helpen, vast te houden op een Block Box

Door de werelden die samenkwamen

Die van de nieuwe Tribe die dankzij Chiara Bersani
ontstond: een nieuwe stam van mensen met
een mobiele beperking. Vanaf nu bestaat er een
fantastische Tribe, met een eigen lichaams- en
gebarentaal.

Die van de tot uitputting en daar ver voorbij, het
rennen en hollen dat we onszelf zagen doen door
de ogen van Miet Warlop, maar hollen we uit? Ten
koste van wie of wat? Wat als iemand het niet kan
bijbenen? Wat doen we dan?

Het ging in elk geval niet ten koste van jullie oren:
oordopjes waren bij die voorstelling voor het eerst
ooit verplicht.

De wereld van queer Den Bosch die tijdens Qlub Boulevard de eerste Bossche Pride konden vieren, waarna iemand daadwerkelijk iets leuks uit trok en het zwembad op de Parade indook.

Of die van het meerstemmige koor, een les in samenzang, in elkaars toonhoogte zoeken tijdens Orkater's Ruimteplaat.

Hoe we leerden wat lichamelijke empathie is bij voorstellingen als Desire, ODE, Motus Mori, Dancing in your Shoes en It takes a Child to raise a Village. En dat we van elkaar kunnen leren, zolang we elkaar niet afwijzen maar oefenen elkaar te begrijpen, te voelen.

Hoe we voelden hoe universeel liefde is, hoe mooi, hoe allesbepalend en hoe leeftijds- en grenzeloos bij de Oude Vrouwtjes.

En we leerden van het Palestijnse kind dat Boulevard bezocht vanuit het COA, en zei dat hij het vooral zo fijn vond even die plek uit te zijn - we leerden van hem dat er soms maar heel weinig nodig is - it took a Child.

We leerden dat we het met elkaar moeten doen.

Kregen oefeningen in samenleven
Deden gezamenlijke pogingen tot bestaan, tot
gezamenlijk bestaan

Deze Boulevard was een viering van wat ons als mensen bindt:
Onze nostalgie, onze lichamen, onze verlangens,
ons gevoel, onze universa ter grootte van schedels
Op handen, voeten, karren, wielotjes

Deze Boulevard ging over radicale empathie
Over samen leren leven
Woordeloos begrijpen
Zorgen voor elkaar

Omdat we niets anders hebben, dan dit.
Hier, nu.
Elkaar.

Voor nu, voor daarna:
Ben radicaal empathisch.
Houdt van, houdt vol en houdt vast.
Zorg goed: voor elkaar en voor de aarde.
Voor alles dat ademt.
Wij doven het licht.

**Tot volgend jaar - de VEERTIGSTE editie
van Theaterfestival Boulevard!**

AFSLUITEND PERSBERICHT

's-Hertogenbosch, zondag 13 augustus 2023

BOULEVARD ZET IN HET LICHT EN VERBINDT

De 39e editie van Theaterfestival is succesvol afgesloten. Het elfdaagse festival in 's-Hertogenbosch trok circa 90.000 bezoekers. Deze Boulevard was een viering van wat ons als mensen bindt: onze verlangens, onze lichamen, onze emoties. Deze Boulevard ging over radicale empathie. Over samen leren leven, woordeloos begrijpen, zorgen voor elkaar en samen genieten. Opvallend vaak was daarbij de relatie tussen generaties onderwerp van gesprek. Zowel tussen bezoekers en makers als in de voorstellingen zelf.

Boulevard 2023 bood 120 verschillende voorstellingen, concerten, installaties, nagesprekken en werksessies op het [snij]vlak van theater, dans, muziek en beeldende kunst. Waaronder 20 (Nederlandse) premières. In de eerste paar dagen van het festival kampte Boulevard met veel regen. Dat stond de belangstelling voor de voorstellingen echter niet in de weg. In totaal noteerde het festival 40.000 bezoeken aan betaalde en gratis voorstellingen. Het mooie weer in de tweede helft van het festival zorgde voor een vol en zinderend Zuiderpark en Parade. Het publiek waardeerde zowel het festival als het programma met een dikke 8.

Voor het derde jaar vormde het Zuiderpark het groene festivalhart. In totaal telde het festival vijftien locaties in en om de stad, waaronder de Parade, het Engelermeer, de tuin van de Sint-Janskathedraal, BBS De Kruiskamp en de voormalige Militaire Rijbaan aan de Hekellaan. Boulevard omhelst duurzaamheid al lang. Elk jaar worden er nieuwe stappen gezet. Nu gaat het festival voor erkenning in de vorm van het Green Key keurmerk. Er is goede hoop dat in het najaar het keurmerk wordt ontvangen. Het horeca aanbod was diverser dan ooit. De kok van de crewcatering maakte 3000 lunches en 4000 diners voor medewerkers en artiesten. Via *Geef een Toegift* kwam dit jaar een recordaantal donaties binnen. Dankzij deze ruimhartige giften konden mensen die anders geen deel uit zouden maken van het festival ook verwelkomd worden.

Because the Light

Het festivalthema was 'Because the Light', dat schijnsel past bij Boulevard: ongehoorde verhalen, verzwegen dromen en nieuwe ideeën in het licht zetten. In deze editie kregen nieuwe makers podiumkansen. Dana Kibbelaar, directeur-bestuurder: "We zien aan reacties van het publiek dat het nieuwsgierig is naar het nieuwe en onbekende. Tegelijkertijd streven we naar balans tussen gevestigde en nieuwe namen."

Veel belangstelling was er voor *ONE SONG - HISTOIRE[S] DU THÉÂTRE IV* van Miet Warlop [BE], *The Weight of Water* van Panama Pictures en Bosch Parade [NL], *What Remains* van Ultima Vez [BE], *ODE* van Schippers&VanGucht [NL], *Hush* van de Dansers [NL] en *Artemisia All Inclusive* van Theater Artemis [NL]. Ruime kans kregen nieuwe namen voor Boulevard, onder wie Faizah Grootens met *Corpus Criolla* [NL], Louis Janssens met *Desire* [BE], *Euhm... in vijf bedrijven* van Elias De Bruyne [BE], Karlijn Hamer met *Siriana, mijn vriendin* [NL].

Aan de dansvoorstelling *SOTTOBOSCO* van Chiara Bersani [IT] ging een driedaagse workshop vooraf. Acht van de deelnemers speelden mee in de voorstelling. Ook *A True Story* van 71BODIES/Daniel Mariblanca [NO] ging vergezeld van een driedaagse workshop.

Internationale samenwerking

Boulevard maakt deel uit van het internationale netwerk APAP [advancing performing arts project] dat bestaat uit elf culturele organisaties uit heel Europa. Vier dagen lang bood het festival podium aan het programma *Feminist Futures*. Het omvatte voorstellingen, workshops, discussies, installaties en films van het collectief *buren* [BE], Tatiana Julien en Anna Gaïotti [FR], Selma Selman [BA/US], Noëmi Lakmaier [GB/AT] en Chiara Bersani [IT].

Negen gemeenschappen uit acht Europese landen kwamen bijeen onder de vlag van het project *Performing Gender – Dancing in your Shoes*. Voor de bijdrage van Boulevard, de performance *But First, We are Going to Eat*, werkte choreograaf Jija Sohn [NL] anderhalf jaar samen met mensen uit stad en omgeving die een achtergrond hebben in voormalig Nederlands-Indië of de Molukken.

Op naar de 40e editie!

Boulevard telt af naar haar 40e editie, die zal plaatsvinden van donderdag 1 tot en met zondag 11 augustus 2024. *Het aftellen begint. Feest?* Tessa Smeulers, directeur-bestuurder: "Ja, waarbij de verschillende generaties in het publiek, het team en de makers een duidelijk stem zullen krijgen. We voeren er al gesprekken over. Ik kan me een Herinneringscafé voorstellen." Dana Kibbelaar: "Maar ik wil niet alleen veertig jaar terugkijken. Ik wil ook veertig jaar vooruitblikken."

BACKBONE/DONNA CHITTICK

THEATERFESTIVAL
BOULEVARD
'S-HERTOGENBOSCH